

Oude en Nieuwe Testament

Misschien is dat wel het meest fascinerende van het christendom, dat het twee onderscheiden teksten heeft aanvaard als het ene, ondeelbare Woord van God. Voor het Jodendom geldt alleen Tenach als heilige schrift. De Koran is het heilige boek van de islam. Weliswaar maakt de Koran er aanspraak op de bevestiging te zijn van het Oude en Nieuwe Testament (Taura en Indjil), maar hij presenteert zich als één boek.

Aanvankelijk bestond er overigens ook voor de christenen maar één tekst die goddelijk gezegd genoot: de Schrift, die in de volgende eeuwen door de kerk werd bestempeld als het Oude Testament. Het evangelie (in Handelingen ook wel aangeduid als 'de weg') werd toen nog mondeling doorgegeven. In de loop van de eerste eeuw heeft het getuigenis van de apostelen betreffende 'de weg' zich gekristalliseerd tot de geschriften die later door de kerk zijn aanvaard als het Nieuwe Testament.

Het christendom is vanaf het begin een missionaire beweging geweest, die dankbaar gebruik heeft gemaakt van de internationale voertaal van die dagen: het Grieks. Het 'Oude Testament', oorspronkelijk geschreven in het Hebreeuws en het Aramees, was in de eerste eeuw na Christus voorhanden in een Griekse vertaling: de Septuaginta. Aan deze vertaling ligt een sterk wisselende vertaalstrategie ten grondslag. Nu eens is hij brontaalgericht (hebraïserend in Pentateuch en Psalmen), dan weer doeltaalgericht (graeciserend, bijvoorbeeld in Job).

Sinds de Renaissance is het een vanzelfsprekende zaak om bij het lezen van teksten terug te gaan naar de bronnen. Voor de exegese van het Oude Testament nemen wij ons uitgangspunt in de Hebreeuwse tekst. Zo is het echter in het begin van de jaartelling niet geweest. Er bestond onder christenen aandacht voor de Hebreeuwse grondtekst, getuige Ireneüs (Hexapla) en Hieronymus (Vulgata). Maar de eerste christelijke Bijbel was een Griekse codex die de Septuaginta en de geschriften van het Nieuwe Testament bevatte. Het missionaire doel heiligde de vertaling. Alle reden om voor de exegese het gebruik van een (digitale) concordantie die de Griekse woordenschat van zowel de Septuaginta als het Nieuwe Testament in zich verenigt niet te vergeten.

Als voor het Christendom Oude en Nieuwe Testament het ene, ondeelbare Woord van God vormen, hoe verhouden beide tekstverzamelingen zich dan tot elkaar?

Het Nieuwe Testament rondt het Oude af

Tegenover Marcion heeft de kerk altijd volgehouden dat het Nieuwe Testament het Oude niet aflost maar afrondt. Zij kunnen daarom met recht getypeerd worden als het Eerste en het Tweede Testament. Beide dienen te worden gelezen in het licht van de ene, doorlopende geschiedenis van Gods grote daden.

Het Oude Testament verhoudt zich tot het Nieuwe als belofte tot vervulling
Verspreid door heel het Oude Testament klinkt de belofte van de messias. Die belofte wordt vervuld in de geboorte, het optreden, de kruisiging, het sterven en de opstanding van Jezus Christus. De komst van de messias, ofwel de menswording van het Woord vormt de inhoud van het evangelie. Het Nieuwe Testament tekent hem als de Zoon van God die tot ons komt in het gewaad van de Schrift.

Naast vervulling is er in het Nieuwe Testament echter ook sprake van verdieping van de beloften van het Oude Testament. Dit gebeurt bijvoorbeeld in Openbaring 21, waar de profetische belofte van een nieuwe hemel en een nieuwe aarde (Jes. 65:17) een visionaire gestalte krijgt.

Het Oude Testament wordt geciteerd in het Nieuwe

Het Nieuwe Testament is een tekst die door talloze citaten en toespelingen is verworteld in het Oude. Citeren komt voort uit lezen. Wie een tekst leest, haalt hem binnen in zijn eigen verstaanshorizon. Citeren is dan ook niet kwestie van kopiëren, maar van transplanteren. In de doelttekst (het Nieuwe Testament) worden zinsneden ter sprake gebracht die uit de brontekst (het Oude Testament) zijn losgesneden. Deze citaten hebben op hun beurt een weerslag op de lezing van het Oude Testament. Is een brontekst eenmaal geciteerd, dan wordt hij nooit meer helemaal de oude. Wat verworteld was, raakt verweven. Oude en Nieuwe Testament gaan met elkaar in gesprek. Op een unieke wijze gebeurt dit in de Apocalyps. Hoewel er geen letterlijk citaat in valt te ontdekken, is dit boek toch doordeesemd met zinspelingen op het Oude Testament.

Wat in het Oude Testament latent aanwezig is, treedt in het Nieuwe aan de dag

Op een klassieke wijze is de verwevenheid van Oude en Nieuwe Testament verwoord door Augustinus. Bij de uitleg van Exodus 20:19 ('Laat God niet met ons spreken, want dan sterfen we.') merkt hij op dat *vrees* eerder behoort tot het Oude Testament en *liefde* tot het Nieuwe, 'hoewel wat in het Oude latent aanwezig is, in het Nieuwe aan de dag treedt.'

Het Nieuwe Testament brengt de impasse binnen het Oude aan het licht

Wie bereid is zich te laten overtuigen door het woord van de apostel Paulus dat de Schrift, c.q. de wet alles heeft vastgezet onder de zonde (Gal. 3:22-23), krijgt oog voor een fundamentele impasse die al binnen het Oude Testament aan het licht treedt. Dit gebeurt onder andere in Ezechiël 20 waar tot driemaal toe wordt teruggegrepen op Leviticus 18:5 en wordt vastgesteld dat het volk zich niet aan Gods wetten en regels heeft gehouden, *die leven brengen aan iedereen die zich eraan houdt*.

Het Oude Testament is breder dan het Nieuwe

Waar in het Nieuwe Testament alles door de trechter van het evangelie gaat, stelt het Oude Testament thema's aan de orde die in het Nieuwe slechts zijdelings een rol spelen. Het zijn de thema's van de scepsis, de opstand, de erotiek en de politiek, die door Miskotte onder de noemer van 'het tegoed van het Oude Testament' zijn gebracht. Het Oude Testament blijft de wacht betrekken bij de concrete, weerbarstige werkelijkheid, bij de schepping die als in barensweeën zucht en lijdt (Rom. 8:22).

Tenslotte, Oude en Nieuwe Testament worden wel getypeerd als twee delen van één symfonie. Bij mijzelf leeft eerder de associatie met een meerstemmige compositie, met *polyfonie*. Het nieuwe lied van het Tweede Testament wordt gedragen door de basso continuo van het Eerste. Binnen beide testamenten komen verschillende stemmen tot klinken, die nu eens samenstemmen, dan weer dissoneren, maar samen de textuur vormen van het ene, ondeelbare Woord van God.